

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2025/26: MJU25

Beredskapslager i livsmedelskedjan

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till dels lag om beredskapslager av varor i livsmedelskedjan, dels ändring i offentlighets- och sekretesslagen. Lagförslagen syftar till att säkerställa tillgången till livsmedel om Sverige är i krig eller krigsfara eller om det till följd av en utomordentlig händelse är, eller riskerar att bli, brist på livsmedel i landet.

Lagförslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Utskottet anser att riksdagen bör avslå motionen.

I betänkandet finns en reservation (V, MP) och ett särskilt yttrande (S).

Behandlade förslag

Proposition 2025/26:205 Beredskapslager i livsmedelskedjan.

Ett yrkande i en följdmotion.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Beredskapslager i livsmedelskedjan	5
Utskottets ställningstagande.....	9
Livsmedelsberedskap och hållbarhet	9
Utskottets ställningstagande.....	13
Reservation	14
Livsmedelsberedskap och hållbarhet, punkt 2 (V, MP).....	14
Särskilt yttrande.....	15
Beredskapslager i livsmedelskedjan, punkt 1 (S)	15
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	16
Propositionen	16
Följdmotionen	16
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	17

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Beredskapslager i livsmedelskedjan

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om beredskapslager av varor i livsmedelskedjan,
2. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2025/26:205 punkterna 1 och 2.

2. Livsmedelsberedskap och hållbarhet

Riksdagen avslår motion

2025/26:4069 av Emma Nohrén m.fl. (MP).

Reservation (V, MP)

Stockholm den 19 maj 2026

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Kjell-Arne Ottosson (KD), Martin Kinnunen (SD), Åsa Westlund (S), John Widegren (M), Staffan Eklöf (SD), Malin Larsson (S), Tomas Kronståhl (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Jytte Guteland (S), Lars Johnsson (M), Kajsa Fredholm (V), Elin Nilsson (L), Chris Dahlgvist (SD), Joanna Lewerentz (M), Aida Birinxhiku (S) och Rickard Nordin (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2025/26:205 Beredskapslager i livsmedelskedjan och ett yrkande i en följdmotion. Regeringens förslag till riksdagsbeslut och motionen redovisas i bilaga 1. Regeringens lagförslag redovisas i bilaga 2. Lagförslagen har granskats av Lagrådet.

Vid utskottets sammanträde den 10 mars 2026 redogjorde Livsmedelsverkets generaldirektör Christina Nordin för myndighetens arbete med att stärka Sveriges livsmedelsberedskap, bl.a. när det gäller inrättandet av beredskapslager.

Utskottets överväganden

Beredskapslager i livsmedelskedjan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till dels lag om beredskapslager av varor i livsmedelskedjan, dels ändring i offentlighets- och sekretesslagen.

Jämför det särskilda yttrandet (S).

Bakgrund

Totalförsvarsbeslutet 2025–2030

Det pågår en intensiv återuppbyggnad av det civila försvaret och krisberedskapen i Sverige. Vid sidan av den civila verksamheten finns den militära verksamheten. Det civila försvaret och det militära försvaret utgör tillsammans Sveriges totalförsvaret.

Enligt riksdagens totalförsvarsbeslut 2025–2030 ska förmågan inom det civila försvaret fortsätta att stärkas och takten i utvecklingen ska öka (prop. 2024/25:34, bet. 2024/25:FöU2, rskr. 2024/25:114). Det civila försvaret ska byggas utifrån de krav som ställs i höjd beredskap och ytterst krig och ska ha förmåga att bidra till det militära försvarets förmåga, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och skydda civilbefolkningen. Det civila försvaret ska också ha förmåga att upprätthålla försvarsviljan och samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar. För att målsättningen att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna ska uppnås behöver nödvändig försörjning av kritiska varor och tjänster för totalförsvarets behov samt utrikeshandeln upprätthållas vid fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig (prop. 2024/25:34 s. 126–127).

En del består i att stärka landets livsmedelsberedskap. Sverige behöver en robust inhemsk livsmedelsproduktion för att kunna upprätthålla livsmedelsförsörjningen även under handelsstörningar som kan uppstå vid krigsfara eller krig. Det förutsätter i sin tur en inhemsk produktion för framställning av insatsvaror och beredskaps- och omsättningslager av sådana varor. Beredskapslagring och främjande av inhemsk framställning av insatsvaror och t.ex. spannmål är viktiga åtgärder för det fortsatta arbetet med att bygga upp en robust livsmedelsförsörjning. Det är också angeläget att kommuner och regioner fortsätter att utveckla sitt arbete med livsmedelsberedskapen (prop. 2024/25:34 s. 136).

Utredningsbetänkande och kompletterande promemoria

I utredningsbetänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) föreslås bl.a. en ny lag om livsmedelsberedskap som syftar till att säkerställa att befolkningen i landet över tid har tillgång till nödvändiga livsmedel vid en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen. Den föreslagna lagen innehåller bestämmelser om beredskapslagring inom jordbruksområdet och om kommunernas ansvar för livsmedelsförsörjningen. Betänkandet har remissbehandlats. Med anledning av remissutfallet har det inom Regeringskansliet tagits fram en kompletterande promemoria som innehåller ett förslag till lag som enbart reglerar beredskapslager i livsmedelskedjan. Promemorian har remissbehandlats.

Budgetära medel och pågående uppdrag att bygga upp beredskapslager

I juni 2025 slöt regeringen, Socialdemokraterna, Sverigedemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet en överenskommelse om att bygga ut det svenska försvaret för att nå Natos nya mål för försvarsutgifter, som bedöms bli 3,5 procent av BNP, och att utbyggnaden ska göras skyndsamt genom att tillfälligt lånefinansieras. Avvikelsen för det militära och civila försvaret får innebära en ökad skuldsättning på maximalt 300 miljarder kronor. Av dessa får högst 50 miljarder kronor användas för investeringar i fysisk infrastruktur och lagerhållning av bl.a. livsmedel.

Som en del av den blocköverskridande överenskommelsen om uppbyggnaden av försvaret presenterade regeringen ett paket med satsningar på civilt försvar i 2026 års budgetproposition. Satsningen på det civila försvaret uppgår till totalt ca 12 miljarder kronor 2026–2028.

När det gäller livsmedelsberedskapen finns det enligt regeringen ett behov av att satsa på att bygga upp beredskapslager, primärt för spannmål och kritiska insatsvaror inom primärproduktionen, men även för senare led i livsmedelskedjan. Mot denna bakgrund föreslog regeringen att totalt 2,1 miljarder kronor skulle tilldelas sektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten för 2026–2028. Riksdagen biföll regeringens förslag.

Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt har i regleringsbrevet för 2026 i uppdrag att etablera beredskapslager av varor i livsmedelskedjan. Jordbruksverket ska särskilt ansvara för att etablera beredskapslager för spannmål och insatsvaror i primärproduktionen. Livsmedelsverket ska särskilt ansvara för att etablera beredskapslager i leden efter primärproduktionen. I fråga om Jordbruksverkets ansvar för beredskapslagring av spannmål ska Livsmedelsverket planera för hur de lagren kan komma livsmedelskedjan till del. Myndigheterna ska vid behov föra en dialog med Läke- medelsverket, Myndigheten för civilt försvar och Försvarsmakten. Uppdraget ska redovisas senast den 22 februari 2027.

Propositionen

Ny lag om beredskapslagring av varor i livsmedelskedjan

Regeringen föreslår att det i Sverige ska finnas beredskapslager av varor som ingår i livsmedelskedjan. Lagerhållningen ska syfta till att säkerställa tillgången till nödvändiga livsmedel eller livsmedel som har avgörande betydelse för försvarsviljan, för det fall att Sverige är i krig eller krigsfara eller om det till följd av en utomordentlig händelse är brist på livsmedel i landet eller finns en betydande risk för att en sådan brist ska uppstå.

Lagen gäller inte varor som syftar till att säkerställa tillgången till dricksvatten. Ett nytt regelverk om beredskapslagring av varor i livsmedelskedjan ska införas genom en ny lag.

Som skäl anför regeringen att Sveriges beredskap byggs upp i en hög takt och att författningsarbetet följer en logisk struktur; med kompletterande sektorslagstiftning är det möjligt att anpassa kraven utifrån de särdrag som finns inom varje beredskapssektor, och olika förmågehöjande åtgärder kan fortsätta att vidtas i en snabb takt.

Regeringen ska besluta vilka varor som ska lagras var i landet och i vilken mängd

Regeringen föreslår att den ska besluta om vilka varor i livsmedelskedjan som ska beredskapslagras och i vilken mängd samt var i landet det ska finnas beredskapslager. Regeringen bedömer att beredskapslagren bör byggas upp successivt under en längre tid.

Regeringen föreslår vidare att beredskapslager ska hållas av den myndighet som regeringen bestämmer (ansvarig myndighet). Ett sådant lager får även hållas av en enskild som den ansvariga myndigheten ingår avtal med (enskild lagerhållare).

Regeringen föreslår också att de varor som ska beredskapslagras enligt den föreslagna lagen ska anskaffas av den ansvariga myndigheten och ägas av staten.

Statens förhållande till enskilda lagerhållares borgenärer

Staten ska få borgenärsskydd genom avtalet när den köper varor av lagerhållaren

Regeringen föreslår att om den ansvariga myndigheten köper en vara som ska beredskapslagras av den som också ska hålla lagret ska köpet gälla mot säljarens borgenärer i och med avtalet. Om ett köp inte avser en bestämd vara blir köpet gällande mot säljarens borgenärer när varan har avskilts eller märkts, en anteckning om varan har gjorts i en bokföringshandling eller det på något annat sätt framgår att varan är avsedd för statens beredskapslagring. Om köpet avser en viss mängd som ingår i ett bestämt och avgränsat lager av varan blir köpet gällande mot säljarens borgenärer om det specifika lagret framgår av avtalet. Även om det inte framgår av avtalet vilket lager som avses blir köpet

gällande mot säljarens borgenärer om det på något annat sätt framgår i vilket lager mängden ingår.

Staten ska ha separationsrätt i fråga om varorna i beredskapslagret

Regeringen föreslår att statens rätt till varorna i ett beredskapslager som hålls av en enskild lagerhållare ska omfatta även sådana varor som har ersatt varor av samma sort. Regeringen gör därutöver bedömningen att sakrättsliga principer behöver beaktas vid utformningen av avtal mellan den ansvariga myndigheten och enskilda lagerhållare.

Förstärkt skydd för staten när lagren kan behöva användas

Regeringen föreslår att vid höjd beredskap och i sådana situationer då förutsättningarna för att besluta om användning av lagren annars är uppfyllda, ska varor som finns i lagerhållarens besittning vara förbehållna staten framför lagerhållarens borgenärer i den utsträckning som de motsvarar vad lagerhållaren ska hålla i lager enligt avtalet med den ansvariga myndigheten. Detta ska gälla endast under förutsättning att varorna inte tillhör någon annan än lagerhållaren.

Uppgiftsskyldighet

Regeringen föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för en enskild lagerhållare att lämna uppgifter om beredskapslagret till den ansvariga myndigheten.

Regeringen föreslår även att den ansvariga myndigheten ska få besluta om de förelägganden som behövs för att föreskrifter om uppgiftsskyldighet ska följas. Ett föreläggande ska få förenas med vite. Beslut om förelägganden ska få överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Regeringen ska besluta om användningen av beredskapslager

Regeringen föreslår att den ska få besluta att ett beredskapslager helt eller delvis ska användas från den tidpunkt som regeringen bestämmer om Sverige är i krig eller krigsfara, eller om det till följd av krig eller krigsfara som Sverige har befunnit sig i, eller någon annan utomordentlig händelse, är brist på livsmedel i landet eller finns en betydande risk för att sådan brist ska uppstå. Regeringen ska då också få besluta hur varorna i lagret ska fördelas. När ett beredskapslager har använts helt eller delvis ska regeringen besluta om huruvida lagret ska återställas.

Tystnadsplikt

Regeringen föreslår att uppgifter inte obehörigen ska få föras vidare eller utnyttjas, i de fall någon har fått del av eller tillgång till dessa när han eller hon har deltagit i en enskilds verksamhet som rör att hålla eller sköta ett lager eller upplåta en lokal för beredskapslagring enligt den föreslagna lagen. Detta ska gälla om uppgifterna avser förhållanden av betydelse för att hantera fredstida

krissituationer eller förhållanden av betydelse för totalförsvaret eller annars för Sveriges säkerhet. I det allmännas verksamhet ska i stället offentlighets- och sekretesslagen tillämpas. Tystnadsplikten för uppgifter om förhållanden av betydelse för att hantera fredstida krissituationer ska ges företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter enligt tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att den nya lagen och ändringen i offentlighets- och sekretesslagstiftningen ska träda i kraft den 1 juli 2026. Lagen tillämpas även i fråga om enskilda lagerhållare som den ansvariga myndigheten har ingått avtal med före ikraftträdandet men efter den 1 januari 2026. Bestämmelserna om förhållandet till den enskilda lagerhållarens borgenärer i den nya lagen ska tillämpas även på köp av varor som den ansvariga myndigheten har gjort före ikraftträdandet men efter den 1 januari 2026.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts något alternativt förslag med anledning av propositionen. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som framförs i propositionen bör anta regeringens lagförslag. Utskottet tillstyrker således propositionen.

Livsmedelsberedskap och hållbarhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsförslag om att livsmedelsberedskap så långt som möjligt ska bedrivas i linje med det bredare hållbarhetsarbetet.

Jämför reservationen (V, MP).

Propositionen

Regeringen redovisar att Sverige enligt totalförsvarsbeslutet behöver en robust inhemsk livsmedelsproduktion för att kunna upprätthålla livsmedelsförsörjningen även under handelsstörningar som kan uppstå vid krigsfara eller krig. Det förutsätter i sin tur en inhemsk produktion för framställning av insatsvaror och beredskaps- och omsättningslager av sådana varor. Beredskapslagring, och främjande av inhemsk framställning, av insatsvaror och t.ex. spannmål, är således viktiga åtgärder för det fortsatta arbetet med att bygga upp en robust livsmedelsförsörjning. Även åtgärder som syftar till att upprätthålla funktionalitet i befintliga distributionskanaler för livsmedelsförsörjningen bör så långt som möjligt prioriteras (prop. 2024/25:34 s. 136).

Regeringen redovisar också att kommissionen lagt fram ett förslag om en flerårig budgetram för perioden 2028–2034 som innebär omfattande ändringar i administrationen av ett antal unionsrättsliga fonder, däribland den gemensamma jordbrukspolitiken. Sommaren 2025 presenterade kommissionen även tre förordningar med kompletterande regler för att styra den gemensamma jordbrukspolitiken mot övergripande politiska målsättningar. Ett nytt inslag är krav på åtgärder för att stärka beredskapen i livsmedelskedjan. Kommissionen och medlemsstaterna föreslås samarbeta för att ta itu med strukturella sårbarheter i jordbrukets leveranskedja och bättre rusta jordbrukssektorn för att hantera kriser. Kommissionen föreslår bl.a. att medlemsstaterna ska ta fram nationella beredskapsplaner för hantering av kriser på livsmedelsområdet.

Motionen

I kommittémotion 2025/26:4069 av Emma Nohrén m.fl. (MP) framhålls vikten av att regeringen skyndsamt kompletterar såväl det bredare arbetet med beredskapsplanering som det specifika förslaget om beredskapslager med utgångspunkten att livsmedelsberedskap och hållbarhetsomställning är sammanlänkade. Motionärerna anser att beredskapsarbetet så långt som möjligt ska bedrivas i synergi med det bredare hållbarhetsarbetet. Regeringen bör förtydliga hur beredskapsarbetet ska utgöra en integrerad del av arbetet med en hållbar livsmedelskedja.

Kompletterande uppgifter

I utredningsbetänkandet Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8) framhålls att vår tids utmaningar ställer höga krav på beslutsfattande och strategisk samordning. Inte minst gäller det hur Sverige ska navigera i det nya säkerhetspolitiska landskapet och samtidigt beakta behovet av hållbar utveckling och ta tillvara den tekniska utvecklingens möjligheter. Livsmedelsberedskapen förutsätter en robust inhemsk livsmedelsproduktion och att handeln kan upprätthållas. För att uppnå det krävs det att företagen är konkurrenskraftiga och att produktionen är långsiktigt hållbar, liksom att det finns tillgång till utländska marknader. Utredningens förslag om bl.a. ett mål för livsmedelsberedskap bereds vidare inom Regeringskansliet.

Inom EU har genom flera initiativ satt fokus på vikten av ett långsiktigt hållbart livsmedelssystem, bl.a. i fråna jord till bord-strategin (COM(2020) 381 final) som presenterades 2020. Strategin är en del av den europeiska gröna given och ett inslag i kommissionens agenda för att uppnå FN:s mål för en hållbar utveckling, Agenda 2030. Målet med strategin är att minska livsmedelssystemets miljö- och klimatpåverkan, stärka systemets motståndskraft samt trygga livsmedelsförsörjningen mot bakgrund av klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald. Strategin ska leda en global omställning till konkurrenskraftig hållbarhet från jord till bord samt utnyttja nya möjligheter. Strategin ska även säkerställa att en neutral eller positiv miljöpåverkan

från livsmedelskedjan, en tryggad livsmedelsförsörjning och ekonomiskt överkomliga livsmedel.

Det övergripande målet för den nationella livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). I mars 2025 beslutade regeringen om Livsmedelsstrategin 2.0 som är inriktad på att skapa förutsättningar för aktörer i livsmedelskedjan att stärka sin konkurrenskraft, bidra till ökad hållbarhet, främja svenskproducerade varor, öka den totala livsmedelsproduktionen och minska sårbarheten vid en eventuell kris. En av de viktigaste utgångspunkterna för strategin är att sätta konkurrenskraft, lönsamhet och ökad hållbar livsmedelsproduktion i centrum. Regeringen framhåller bl.a. att svenskt jordbruk ska fortsätta att arbeta med den gröna omställningen, och att stärkt produktivitet i det svenska jordbruket är avgörande för att kunna kombinera höga klimatambitioner med en ökad livsmedelsproduktion.

I Klimatpolitiska rådets rapport från mars 2025 konstaterar rådet att jordbrukets klimatpåverkan är betydande. Utan ett klimatintegrerat angreppssätt riskerar livsmedelsstrategin att undergräva både klimatmål och jordbrukets långsiktiga konkurrenskraft. I rapporten lämnar rådet ett antal rekommendationer för regeringens politik på jordbruksområdet, bl.a. att ta fram en gemensam målbild och strategi för jordbrukets klimatomställning.

Under debatten om interpellation 2024/25:622 anförde landsbygdsminister Peter Kullgren (KD) den 22 maj 2025 bl.a. följande:

Den nyligen presenterade livsmedelsstrategin 2.0 är en tillväxtstrategi för ökad svensk livsmedelsproduktion. I den beskriver regeringen vad som måste göras för att nå det mål om en ökad livsmedelsproduktion som riksdagen beslutade om 2017. Strategin innebär ett mer fokuserat arbete för att stärka lönsamheten och konkurrenskraften och öka robustheten i livsmedelskedjan. Med det sagt vill jag vara tydlig med att livsmedelsstrategin 2.0 ligger inom ramen för tidigare proposition och riksdagsbeslut.

Att vi nu har vässat och konkretiserat strategin ytterligare genom bl.a. nya fokusområden och nya åtgärder innebär inte att regeringen, som Malin Larsson hävdar, släpper frågor om hur miljö- och klimatmålen ska nås. Tvärtom har regeringen höga ambitioner inom samtliga hållbarhetsperspektiv – ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet – i hela kedjan.

Det pågår ett omfattande arbete för att få på plats de nödvändiga förutsättningarna för att det långsiktiga 2045-målet ska kunna nås. För att utsläppsminskningarna ska bli verklighet krävs bl.a. att elen finns där den behövs, att tillståndsprocesser kortas, att arbetskraften har den nödvändiga kompetensen och en växande bioekonomi. Jag välkomnar att Klimatpolitiska rådet lyfter fram regeringens aktiva arbete i dessa frågor.

Malin Larsson menar att livsmedelsstrategin 2.0 saknar styrmedel eller förslag till åtgärder för att minska utsläppen av både växthusgaser och luftföroreningar. Livsmedelsstrategin 2.0 är mer än en produkt; det är också en process för att långsiktigt stärka den svenska livsmedelsproduktionen. [...] Diskussionerna tenderar att kretsa kring valet mellan ökad produktion och hållbar produktion. Det handlar inte om att välja det ena eller det andra, utan en hållbar livsmedelsproduktion är en förutsättning

för ökad produktion och ökad lönsamhet samt för att trygga livsmedelsförsörjningen på sikt.

Det geopolitiska läget och de senaste årens kriser har satt fokus på vikten av en robust livsmedelsförsörjning. Regeringens utgångspunkt är att företagare inom jordbruket behöver ha bättre förutsättningar att öka sin produktion genom stärkt konkurrenskraft och lönsamhet. Konkurrenskraft och lönsamhet är grundläggande för att jordbruket ska kunna investera i klimatomställningen och för att möta de miljö- och klimatutmaningar som finns. Det gäller inte minst anpassningar till ett förändrat klimat.

Regeringen beslutade i juni 2024 att en särskild utredare ska stödja regeringens arbete med att stärka svensk försörjningsberedskap och stödja näringslivets beredskapsplanering genom att bl.a. bidra till utvecklad samverkan mellan statliga aktörer och näringslivet. Syftet är att öka takten i stärkandet av Sveriges civila försvar. I november 2025 överlämnade utredaren ett förslag till nationell strategi för försörjningsberedskap. Rapporten bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har behandlat frågor om livsmedelsberedskap och kopplingen till en hållbar livsmedelsproduktion tidigare under mandatperioden. I betänkande 2023/24: MJU9 Livsmedelspolitik framhöll utskottet bl.a. följande:

Utskottet vill inledningsvis framhålla den inriktning för totalförsvaret som riksdagen har beslutat om: En tryggad livsmedelsförsörjning tar sin utgångspunkt i en fungerande inhemsk jordbruks- och livsmedelsproduktion samtidigt som flödet av varor i livsmedelskedjan behöver kunna fortsätta utan avbrott. Livsmedelssektorns kritiska beroenden av insatsvaror och andra sektorers verksamheter och tjänster behöver också vara säkrade vid ansträngda förhållanden. Utskottet konstaterar att en omfattande återuppbyggnad av det civila försvaret i enlighet med totalförsvarsbeslutet har påbörjats. Utskottet noterar det mycket aktiva utredningsarbete som pågår inom Regeringskansliet och kommittéväsendet, inte minst utredningen om en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen, som helt nyligen har redovisats.

Utskottet vill därutöver framhålla regeringens arbete med att uppdatera livsmedelsstrategin i ljuset av de nya utmaningar som livsmedelskedjan står inför. Utskottet ser mycket positivt på att vikten av livsmedelsberedskap och en robust och anpassningsbar livsmedelskedja i förhållande till omvärlden står i fokus för detta arbete.

I samband med riksdagens behandling av totalförsvarspropositionen tog försvarsutskottet ställning till motionsförslag om samexistensen mellan olika samhällsintressen, bl.a. miljö- och klimatåtaganden, i arbetet med att stärka totalförsvaret. Försvarsutskottet anförde bl.a. följande (bet. 2024/25:FöU2):

Utskottet konstaterar, i likhet med miljö- och jordbruksutskottet, att Försvarsmaktens ökade verksamhet kan medföra vissa risker för miljön. Den militära verksamheten har också inverkan på djurliv och människors hälsa. Utskottet noterar samtidigt att verksamheten begränsas av omfattningen i befintliga miljötillståndsbeslut samt tillsynsbeslut för miljöfarlig verksamhet.

Mot denna bakgrund anser utskottet att dessa risker är acceptabla i förhållande till Försvarsmaktens behov av att öva för att uppnå de mål för det militära försvaret som riksdagen beslutar om. Utskottet vill i sammanhanget framhålla vikten av att totalförsvaret fortsätter att arbeta med att minska verksamhetens miljö- och klimatpåverkan.

Utskottet ser positivt på det arbete som pågår på flera nivåer med att underlätta samexistensen mellan totalförvarsintresset och andra intressen, samt att Försvarsmakten aktivt strävar efter dialog i dessa frågor. Utskottet vill framhålla vikten av att detta arbete fortsätter och att metoderna utvecklas vidare.

Den militära upprustningen är samtidigt en komplex uppgift som kommer att aktualisera fler avvägningar i förhållande till andra samhällsintressen. Utskottet instämmer med regeringen i att det svåra omvärldsläget och de behov som gör upprustningen nödvändig medför att verksamhet av vikt för totalförsvaret ska tillmätas stor betydelse när sådana avvägningar görs. Det följer även av 3 kap. 10 § första stycket miljöbalken att totalförsvaret och försvarsintresset ska ges företräde i avvägningen mellan oförenliga riksintressen. [...] Utskottet understryker därför att nödvändiga avvägningar måste göras där miljömål och totalförsvarets krav på tillväxt och fredsbevarande verksamhet ibland ställs mot varandra. [...] Med det som anförts ovan ser utskottet inte skäl att vidta några åtgärder och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att riksdagen i samband med totalförvarsbeslutet i december 2024 tog ställning till motionsförslag om samexistensen mellan olika samhällsintressen, bl.a. miljö- och klimatåtaganden, i arbetet med att stärka landets totalförsvaret. Försvarsutskottet framhöll att det svåra omvärldsläget och de behov som gör upprustningen nödvändig medför att verksamhet av vikt för totalförsvaret ska tillmätas stor betydelse när sådana avvägningar görs. Det följer även av 3 kap. 10 § första stycket miljöbalken att totalförsvaret och försvarsintresset ska ges företräde i avvägningen mellan oförenliga riksintressen. Försvarsutskottet underströk därför att nödvändiga avvägningar måste göras där miljömål och totalförsvarets krav på tillväxt och fredsbevarande verksamhet ibland ställs mot varandra.

Utskottet noterar vidare att regeringens arbete med Livsmedelsstrategin 2.0 är inriktat på att skapa förutsättningar för aktörer i livsmedelskedjan att stärka sin konkurrenskraft och bidra till ökad hållbarhet. Med hänvisning till regeringens arbete i denna del, och till riksdagens tidigare redovisade inställning till liknande motionsförslag, anser utskottet att motion 2025/26:4069 (MP) kan lämnas utan vidare åtgärd. Motionen avstyrks.

Reservation

Livsmedelsberedskap och hållbarhet, punkt 2 (V, MP)

av Emma Nohrén (MP) och Kajsa Fredholm (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2025/26:4069 av Emma Nohrén m.fl. (MP).

Ställningstagande

Vi välkomnar förslaget om en ny lag om beredskapslagring av varor i livsmedelskedjan men vi anser att det är viktigt att förslaget kompletteras i två avseenden.

För det första är det centralt att det kostsamma arbetet med att inrätta beredskapslager inte tränger undan andra nödvändiga satsningar för att långsiktigt bygga upp resiliensen och lönsamheten och för att klara livsmedelskedjans hållbarhetsomställning. Lönsamma jordbruks- och livsmedelsföretag är grunden för beredskapsarbetet i livsmedelskedjan och kräver både fortsatta investeringar och ett brett arbete med styrmedel och incitament. Det statliga åtagandet behöver öka för att klara av dessa utmaningar.

För det andra behöver beredskapsarbetet så långt som möjligt bedrivas i synergi med det bredare hållbarhetsarbetet. Vi saknar ett resonemang från regeringen om hur både det bredare beredskapsarbetet och det specifika förslaget om beredskapslager i livsmedelskedjan ska utgöra en integrerad del av arbetet med hållbarhetsomställningen i livsmedelskedjan. En avsaknad av detta perspektiv kan leda till nya målkonflikter och ineffektivitet.

Mot denna bakgrund anser vi att regeringen skyndsamt bör komplettera både det bredare arbetet med beredskapsplanering och lagförslaget om beredskapslager utifrån utgångspunkten att livsmedelsberedskap och hållbarhetsomställning ska behandlas som sammanlänkade policyområden.

Särskilt yttrande

Beredskapslager i livsmedelskedjan, punkt 1 (S)

Åsa Westlund (S), Malin Larsson (S), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S) och Aida Birinxhiku (S) anför:

Regeringens proposition bygger på det utredningsarbete som vi tog initiativ till under förra mandatperioden, och vi välkomnar att en lag om beredskapslager i livsmedelskedjan nu kommer på plats. Vi ser också positivt på att regeringen har valt en bredare ansats än den ursprungliga utredningen och låter lagringen omfatta hela livsmedelskedjan. Det skapar möjligheter att inkludera även mer förädlade livsmedel och varor som kan ha betydelse för försvarsviljan. Vi har därför valt att inte väcka någon följdmotion med anledning av propositionen.

Mot bakgrund av vad som framkommit från flera remissinstanser anser vi samtidigt att det hade varit värdefullt att i det här skedet även tydliggöra hur lagringen ska byggas upp och med vilken prioriteringsordning. En sådan prioritering kan bidra till att säkerställa att de mest kritiska behoven tillgodoses först, samtidigt som förutsättningarna för en mer omfattande lagring kan utvecklas över tid. Vi kommer att noga följa utvecklingen när det gäller dessa frågor och ta nödvändiga initiativ i andra sammanhang.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2025/26:205 Beredskapslager i livsmedelskedjan:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om beredskapslager av varor i livsmedelskedjan.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Följdmotionen

2025/26:4069 av Emma Nohrén m.fl. (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt komplettera både regeringens bredare arbete med beredskapsplanering och det specifika förslaget om beredskapslager, med utgångspunkten att livsmedelsberedskap och hållbarhetsomställning ska behandlas som sammanlänkade policyområden, och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om beredskapslager av varor i livsmedelskedjan

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens syfte och tillämpningsområde

1 § Syftet med denna lag är att säkerställa tillgången till nödvändiga livsmedel och livsmedel som har avgörande betydelse för försvarsviljan, för det fall att Sverige är i krig eller krigsfara eller det till följd av en utomordentlig händelse är brist på livsmedel i landet eller finns en betydande risk för att en sådan brist ska uppstå.

2 § Lagen gäller inte varor som syftar till att säkerställa tillgången till dricksvatten.

Sveriges beredskapslager

3 § Det ska i Sverige finnas beredskapslager av varor som ingår i livsmedelskedjan.

4 § Beredskapslager ska hållas av den myndighet som regeringen bestämmer (ansvarig myndighet). Ett sådant lager får även hållas av en enskild som den ansvariga myndigheten ingår avtal med (enskild lagerhållare).

5 § Regeringen beslutar om vilka varor som ska lagras och i vilken mängd samt var i landet det ska finnas beredskapslager.

6 § De varor som ska lagras enligt denna lag ska anskaffas av den ansvariga myndigheten och ägas av staten.

Uppgiftsskyldighet

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för enskilda lagerhållare att lämna uppgifter om beredskapslagret till den ansvariga myndigheten.

Föreläggande

8 § Den ansvariga myndigheten får besluta de förelägganden som behövs för att föreskrifter som har meddelats med stöd av 7 § ska följas.

Ett föreläggande får förenas med vite.

Användning av beredskapslager

9 § Regeringen får besluta att ett beredskapslager helt eller delvis ska användas från den tidpunkt som regeringen bestämmer, om

1. Sverige är i krig eller krigsfara, eller
2. det till följd av krig eller krigsfara som Sverige har befunnit sig i, eller någon annan utomordentlig händelse, är brist på livsmedel i landet eller finns en betydande risk för att en sådan brist ska uppstå.

När regeringen beslutar om användning av ett beredskapslager får den också besluta hur varorna i lagret ska fördelas.

10 § När ett beredskapslager har använts helt eller delvis beslutar regeringen om lagret ska återställas.

Förhållandet till enskilda lagerhållares borgenärer

11 § Om den ansvariga myndigheten köper en bestämd vara som ska beredskapslagras hos säljaren, gäller köpet mot säljarens borgenärer i och med avtalet.

Om varan som ska beredskapslagras hos säljaren inte är bestämd gäller köpet mot säljarens borgenärer när

1. varan har avskilts eller märkts, anteckning om varan har gjorts i en bokföringshandling eller det på något annat sätt framgår att varan är avsedd för statens beredskapslagring, eller

2. köpet avser en viss mängd som ingår i ett bestämt och avgränsat lager av varan och lagret är bestämt i avtalet eller det på något annat sätt framgår i vilket lager mängden ingår.

12 § Statens rätt till det som hålls i beredskapslager av en enskild lagerhållare omfattar även de varor som har ersatt varor av samma sort.

13 § Vid höjd beredskap eller om de förutsättningar som anges i 9 § första stycket 1 eller 2 annars är uppfyllda, ska varor som finns i en enskild lagerhållares besittning vara förbehållna staten framför lagerhållarens borgenärer i den utsträckning som varorna motsvarar vad lagerhållaren ska hålla i lager enligt ett sådant avtal som avses i 4 §. Det gäller dock inte sådana varor som tillhör någon annan än lagerhållaren.

Tystnadsplikt

14 § Den som deltar eller har deltagit i en enskilds verksamhet som rör att hålla eller sköta ett lager eller upplåta en lokal för beredskapslagring enligt denna lag, får inte obehörigen föra vidare eller utnyttja uppgifter som han eller hon fått del av eller tillgång till genom deltagandet i verksamheten och som rör

1. förhållanden av betydelse för att hantera framtida krissituationer, eller
2. förhållanden av betydelse för totalförsvaret eller annars för Sveriges säkerhet.

I det allmänna verksamheten tillämpas i stället offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Överklagande

15 § Beslut enligt 8 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. Lagen tillämpas även i fråga om enskilda lagerhållare som den ansvariga myndigheten har ingått avtal med före ikrafträdandet, men efter den 1 januari 2026.
3. Bestämmelserna i 11 § tillämpas även på köp av varor som skett före ikrafträdandet, men efter den 1 januari 2026.

2 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 44 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

44 kap. 5 §¹

Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer

1. av beslut som har meddelats med stöd av 7 § lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet,

2. av 7 kap. 1 § 1 lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap,

3. av 4 kap. 16 § försäkringsrörelselagen (2010:2043),

4. av 5 kap. 15 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstitutets verksamhet i Sverige,

5. av 32 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,

6. av 4 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter, *och*

7. av 3 kap. 7 § lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser.

6. av 4 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter,

7. av 3 kap. 7 § lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser, *och*

8. av 14 § lagen (2026:000) om beredskapslager av varor i livsmedelskedjan, när det är fråga om uppgift om förhållanden av betydelse för att hantera fredstida krissituationer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse 2024:1147.